

Naiskinnipeetavad

*Väljavõte 10. üldaruandest,
publitseeritud 2000 aastal*

Eelmärkused

21. Mõnes eelnevas üldaruandes on CPT määratlenud kriteeriumid, millest ta juhindub oma töös kinnipidamisasutuste hindamisel – politseijaoskondades, vanglates, migrantide interneerimiskeskustes, psühhiaatriaasutustes ja alaealiste kinnipidamiskeskustes.

Loomulikult kohaldab CPT ülalmainitud kriteeriume nii mees- kui naiskinnipeetavatele. Euroopa Nõukogu liikmesriikides moodustavad naiskinnipeetavad võrdlemisi väikesearvulise vähemuse kõigist kinnipeetavatest. Et see asjaolu võib naisisikutele kinnipidamise eritingimuste tagamise muuta riigile vägagi kulukaks, peetakse neid vahi all vähestes kohtades (vahel kodust ja ülalpeetavatest lastest kaugel) ning tingimustes, mis algselt olid mõeldud meeskinnipeetavatele (ja mida võib-olla tuleb ka viimastega jagada). Need asjaolud nõuavad erilist hoolsust, tagamaks naistele turvalist ja korralikku kinnipidamiskeskkonda.

Rõhutatakse, kui tähtsaks ta peab kinnipeetavate naiste väärkohtlemise vältimist, pühendab CPT 10. üldaruande ühe peatüki mõnele eriküsimusele. Nõnda loodab komitee juhtida riigivõimude tähelepanu oma arvamusele, kuidas tuleks naiskinnipeetavaid kohelda. Nagu varasematel aastatel, nii ka seekord **oleks CPT-l heameel kommentaaride üle, mis käsitlevad üldaruande käesolevat osateksti.**

22. Kohe alguses tuleb öelda, et CPT käsitus selles peatükis vaadeldavatest probleemidest kehtib kõigi kinnipidamisasutuste kohta, hoolimata nende konkreetsest olemusest. CPT kogemuste põhjal võib väita, et oht naiste füüsilisele ja/või mentaalsele terviklikkusele on suurim vahetult pärast vahi alla võtmist. Järelikult tuleb järgnevates lõikudes formuleeritud kriteeriume selles faasis ka austada.

Komitee rõhutab, et kõiki standardeid, mida siin käsitletakse, tuleks vaadelda täiendusena neile, mis on sõnastatud teistes rahvusvahelistes dokumentides, sh Euroopa inimõiguste konventsioonis, ÜRO lapse õiguste konventsioonis, ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise konventsioonis ja ÜRO kõigi kinnipeetavate või vahistatute kaitse põhimõtete kogus.

Mõlemast soost töötajate olemasolu

23. Nagu CPT oma 9. üldaruandes rõhutas, aitab mõlemast soost vanglatöötajate olemasolu tõkestada väärkohtlemist kinnipidamisasutustes. Ühtlasi avaldab see positiivset mõju normaalse kõlbelise õhkkonna loomisele kinnipidamisasutuses.

Mõlemast soost töötajate kohalolek võimaldab rakendada sobivaid inimesi delikaatsete tööülesannete täitmiseks, nt läbiotsimistel. CPT rõhutab, et kinnipeetavaid peaks läbi otsima üksnes samast soost isikud, et igasugune läbiotsimine, mis nõuab kinnipeetava lahtirõivastumist, tuleb läbi viia väljaspool vastassoost ametnike nägemisulatust.

Naiskinnipeetavate eraldi paigutamine

24. Riigi kohustus hoolitseda kinnipeetavate eest hõlmab ka kohustust kaitsta neid isikute eest, kes võivad neile halba soovida. CPT-le on esitatud kaebusi, mis käsitlevad naiskinnipeetavate väärkohtlemist. Siiski kerkib probleem naiste väärkohtlemisest meeste poolt (iseäranis seksuaalne ahistamine, sh seksuaalse varjundiga verbaalne ahistamine) sagedamini juhtudel, kui riik ei suuda paigutada naiskinnipeetavaid omaette kohta, mille personali enamiku moodustaksid naised.

Üldjuhul peaks naissoost kinnipeetavate majutuspaik olema sama asutuse meessoost kinnipeetavate omast füüsiliselt eraldatud. Mõni riik on hakanud looma eritingimusi paaridele (kellest nii mees kui naine on kinnipeetavad), võimaldamaks neile ühist elukeskkonda, ja/või mõningal määral lubama meeste ja naiste lävimist vanglas. CPT tervitab edumeelseid korraldusi, mille aluseks on kinnipeetavate nõusolek ning veendumus, et kõnealused isikud oleksid hoolikalt valitud ja nende üle teostataks piisavat järelevalvet.

Tegevusvõimaluste võrdväarsus

25. Kinnipeetavatel naistel peaks olema õigus sihipäraseks tegevuseks (töö, kooolitus, haridus, sport jne) võrdsel alustel meeskinnipeetavatega. Nagu komitee oma eelmises üldaruandes nentis, on CPT delegatsioonid liiga sageli kohanud naiskinnipeetavaid, kellele võimaldatakse ainult nõ neile sobivaid tegevusi (nt õmblemine või käsitöö), samas kui meessoost kinnipeetavad saavad kooolitust, mis on tunduvalt kutsealasem.

CPT arvates võib selline diskrimineerimine põhjustada naise sotsiaalse rolli iganenud stereotüübi juurdumist. Olenevalt asjaoludest võib vanglasiseste tegevuste võrdväarsuse eiramist käsitleda alandava kohtlemisena.

Sünnituseelne ja sünnitusjärgne hooldus

26. Rasedate naiskinnipeetavate toitumisvajaduste rahuldamiseks tuleks kasutada kõiki võimalusi; neile peaks andma suure proteiinisisaldusega toitu, värsket puu- ja juurvilja.

27. Endastmõistetavalt ei pea inimene vanglas ilmale tulema, ja Euroopa Nõukogu liikmesriikides viiakse sünnitaja üldjuhul väljaspool vanglat asuvasse haiglasse.

Siiski on CPT kokku puutunud juhtumitega, kus rasedad naised on günekoloogilise läbivaatuse ja/või sünnituse ajaks aheldatud või muul viisil kinnitatud voodi või mõne muu mööblieseme külge. Säärane talitusviis on läbinisti vastuvõetamatu ja kindlasti võib seda käsitleda ebainimliku ja alandava kohtlemisena. Turvakaalutluste osas on võimalik ja ka tuleb leida muid meetmeid.

28. Paljud naised on vanglas esmahooldajaks lastele, kelle psüühikale võib vangistus avaldada ebasoodsat mõju.¹

¹ Vrd ka Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee soovitus nr 1469 (2000) vanglas viibivate emade ja vastsündinute kohta.

Eriti keeruline probleem selles kontekstis on, kas ja kui pikaks ajaks tuleks vastsündinutele ja väikelastele võimaldada emaga koos vanglas viibimist. Sellele on väga raske vastata. Ühest küljest ei taga vanglad vastsündinutele ja väikelastele kohast elukeskkonda, teisalt on emade ja väikelaste sunniviisiline eraldamine äärmiselt ebasoovitav.

29. CPT arvates peaks igal juhul olema valitsevaks põhimõtteks lapse heaolu. See aga nõuab, et kinnipidamisasutuses tagatav sünnituseelne ja sünnitusjärgne hooldus oleks võrdväärne vabas ühiskonnas võimaldatavaga. Kui vastsündinuid ja väikelapsi hoitakse kinnipidamiskohas, peaks nende kohtlemist kontrollima sotsiaaltöös ja laste arengus pädevad spetsialistid. Eesmärgiks tuleks seada lapsekeskse elukeskkonna rajamine, mis oleks vaba vangistuse nähtavatest tunnustest, nagu vormiriietus ja kilisevad võtmed.

Samuti tuleks astuda samme vanglas hoitavate vastsündinute liikumis- ja tunnetusoskuste normaalse arengu võimaldamiseks. Näiteks rajada mängunurgad ja kus iganes võimalik, lasta neil vanglast lahkuda ning kogeda tavaelu väljaspool selle territooriumi.

Kui naiskinnipeetava pereliikmed on vabaduses, võiks last kasvatama asuda näiteks tema isa; kui see ei ole võimalik, siis tuleks kaaluda lastesõime kasutamist. See lubab naiskinnipeetavatel rohkem osaleda töös ja teistes vanglasisestes tegevustes.

Hügieen ja tervis

30. Komitee juhib tähelepanu ka mitmele hügieeni- ja terviseküsimusele, kus naiskinnipeetavate vajadused oluliselt erinevad meeste omast.

31. Naiste **hügieeni** erivajaduste rahuldamise seisukohalt on eriti tähtis hõlbus ligipääs sanitaar- ja pesemisruumidele, urnid kasutatud hügieenisidemete jaoks, kuid ka hügieenitarvetega varustatus.

Nende esmavajaduste mitterahuldamine iseenesest võib tähendada alandavat kohtlemist.

32. Samuti on tingimata vajalik, et kinnipeetavate **tervishoid** oleks võrdväärne vabas ühiskonnas pakutavaga.

Naiskinnipeetavate puhul nõuab võrdväärsuse põhimõte, et tervishoiuteenuseid osutaksid praktiseerivad arstid ja meditsiiniõed, kes on saanud eriväljaõppe naiste tervishoiu, sh günekoloogia alal.

Veel peaks naiskinnipeetavatele võimaldatama profülaktilisi tervishoiumeetmeid, nt võimaliku rinna- ja kaelavähi uuringuid samas ulatuses kui vabas ühiskonnas.

Võrdväärsuse üks põhimõte on, et kinnipidamiskohtades austatakse naise õigust füüsilisele tervisele samal määral kui vabas ühiskonnas. Kui vabaduses viibivad naised saavad kasutada nõ järgmise hommiku tablette või abordivõimalusi, siis peaks neid võimaldatama ka naiskinnipeetavatele.

33. Tuleks tagada, et kinnipeetavad, kes on raviprotseduure alustanud enne kinnipidamist, saaksid neid kinnipidamise ajal jätkata. Peaks otsima võimalusi eriravimite olemasolu tagamiseks kinnipidamiskohtades.

Mis puutub konkreetselt rasestumisvastastesse tablettidesse, siis neid võib välja kirjutada ka muudel juhtudel peale rasestumise ärahoidmise (nt valuliku menstruatsiooni leevendamiseks). Asjaolu, et naisisiku kinnipidamine iseenesest vähendab eostumise tõenäosust kinnipidamise ajal, ei ole piisav põhjendus ravimi väljakirjutamisest keeldumiseks.